

ТЕОРІЯ МНОЖИН ТА ТЕОРІЯ РЕЛЯЦІЙ У ПРОЕКЦІЇ НА ІНТЕРТЕКСТ

У статті зроблено спробу системного осмислення комплексу міжтекстових зв'язків у літературознавстві, запропоновано класифікацію інтертекстуальності у проекції на неї теорії множин та теорії реляцій.

Ключові слова: *інтертекст, типологія, реляційні таблиці, множини.*

В статье сделана попытка системного осмысления комплекса междутекстовых связей в литературоведении, предложена классификация интертекстуальности в проекции на неё теории множеств и теории реляций.

Ключевые слова: *интертекст, типология, реляционные таблицы, множества.*

There is made an attempt in the article to understand the cluster of intertextual connections in literary criticism, and also proposed classification of intertextuality while projecting the theory of sets and correlations onto it.

Key words: *intertext, typology, relational tables, sets.*

У період глобалізації у світовому літературознавстві виокремилася така його категорія, як інтертекстуальність. «Під інтертекстуальністю переважно мають на увазі перегук твору з літературною традицією, мистецькими формами, жанровими умовностями, стильовими кодами, дискурсами...» [3, 249]. Хоч це явище є настільки давнім, як і літературна традиція, проте як окреме поняття воно почало розглядатися у середині ХХ століття. З того ж часу літературознавці, лінгвісти, семіотики, структуралісти, мистецтвознавці намагаються осягнути й систематизувати цю непросту проблему, класифікувати типи та форми інтертекстуальності. Раціональними видаються класифікації та типології, запропоновані Л. Біловус [2], Ж. Женеттом [5], О. Жолковським [6], Н. Корабльовою [7], М. Ріффатером [14], П. Торопом [10], І. Фоменком [12], Р. Якобсоном [6], М. Ямпольським [14]. Проте кожна з тих класифікацій — при всій їхній раціональності — по-своєму вразлива і не відбиває всього спектру міжтекстуальних взаємовідношень та взаємозалежностей, які проявляються в кожному конкретно взятому

тексті. Процес систематизації та класифікації інтертекстуальних зв'язків у літературознавчій науці не є завершеним і, вочевидь, існує потреба вироблення інших параметрів та підходів до типології інтертексту [4, 19].

Метою даної роботи є спроба систематизації текстових за-
позичень на підставі теорії множин. У статті окреслено прин-
ципи класифікації літературознавчого матеріалу на основі
теорії множин та теорії реляцій, що є доповненням до теорії
множин, продемонстровано взірці реляційних таблиць на при-
кладі поетичної творчості І. Калинця, М. Руденка, І. Світлич-
ного та В. Стуса. Для проєкції теорії множин на міжтекстові
та внутрішньотекстуальні взаємовідношення найбільш істотне
значення має та обставина, що інтертекст постає як сукупність
(множина) різних елементів (текстів), пов'язаних між собою
певними зв'язками. Керуючись теорією Ю. Тинянова, згідно
з якою літературний твір являє собою систему елементів і на-
явність можливості співвіднесення елементів цієї системи з
елементами інших систем та з іншими елементами цієї ж сис-
теми [9, 272], можна зробити висновок, що елементи певного
літературного тексту співвідносяться як із елементами іншого
літературного тексту, так і з елементами позалітературних сис-
тем подібно до того, як елементи однієї системи множин мо-
жуть співвідноситися з елементами іншої системи множин.
Цей висновок дозволяє простежити подібність міжтекстових
взаємозв'язків із міжмножинними взаємозв'язками [4, 19].

У науці деякі поняття прийнято вважати первинними, не-
визначуваними. У математиці, приміром, до таких понять на-
лежать натуральні числа, точка, пряма тощо. Одним із таких є й
поняття «множини». Цьому поняттю не можна давати формаль-
ного визначення, яке б не зводилось до простої заміни слова
«множина» його синонімами «сукупність», «набір елементів»
тощо. Множину можна складати на основі найрізноманітні-
ших ознак з найрізноманітніших елементів [13, 13]. Оскільки
«кожен текст є інтертекстом, а інші тексти лише присутні в
ньому на різних рівнях у більш чи менш пізнаваних формах»
[1], то прототекст умовно можна взяти за первинну одиницю,
а відтак, якщо зауважити, що множину складають не лише без-

ліч елементів, але й один-два, то, базуючись на теорії множин, можна розглядати текстуальні та міжтекстуальні відношення в літературознавстві. Розглядаючи взаємозв'язки та взаємодію текстів крізь призму теорії множин, можна помітити, що «поведінка» текстів щодо один одного є ідентичною до «поведінки» множин. Виходячи з вищезазначеного, можна запропонувати новий варіант класифікації міжтекстових зв'язків залежно від міри і способу міжтекстових співвіднесень [4, 20]. Такі інтертекстуальні зв'язки можна розмежувати на п'ять основних груп, до яких ввійдуть різні форми інтертекстуальності:

- дотикання (дотичні зв'язки), коли в претексті лише є дотичні точки з чужими думками: невеликі вкраплення з іншого тексту (паремії, афоризми, натяк на загальновідому подію, ситуацію чи образ, образна аналогія, ледь розпізнавані асоціативні вкраплення тощо), не пов'язані між собою

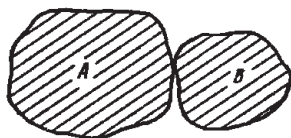


Рис. 1

- перетинання, коли первинний текст «перетинається» з іншим текстом у багатьох точках, тобто в інтексті відчутна велика залежність, відштовхування, переплетення чи підпорядкування претексту (контамінація, епіграф, присвята, передмова, післямова, деякі види ремінісценцій та певні види алюзій, наукові тенденції, філософські роздуми, пастіш)

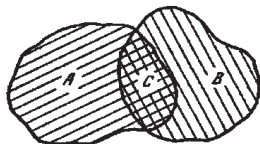


Рис. 2. [13, 15]

Таке перетинання може бути як одноразовим, так і багаторазовим. Багаторазове перетинання різноманітних текстових

елементів у одному і тому ж тексті можна віднести до так званої комбінованої взаємозалежності (див. нижче);

- накладання, коли інтекст повністю «перекриває», накладається на претекст або «поглинається» ним (жанрові алюзії, сюжетно-образні та ритмомелодійні запозичення, адаптація, варіація, переспів, всі види перекладу; відштовхування, жанрова переробка, всі види наслідування (учнівське, оригінальне, наслідування-мода, наслідування-засвоєння), онаціональнення, пародіювання, всі види переказу (історичний, міфологічний, місцевий), переробка. До цього типу інтертекстуальних зв'язків віднесемо також традиційні сюжети та образи (ТСО). На традиційну схему накладається конкретно-індивідуальне бачення проблеми іншим автором і народжується новий оригінальний твір

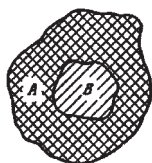


Рис. 3. [13, 15];

- комбінована взаємозалежність, коли наявні одноразові чи багаторазові вкраплення та використання різноманітних видів інтертекстуальних зв'язків у одному й тому ж тексті. До комбінованої взаємозалежності віднесемо й гіпертекст у тому розумінні, як його визначили Т. Нельсон, Д. Енгельгардт та У. Еко [4, 20]. Слід тут зазначити, що термін «гіпертекст» з'явився майже одночасно з терміном «інтертекстуальність». «Гіпертекст» як поняття термінологізували Т. Нельсон і Д. Енгельгардт у 1967 році. Під «гіпертекстом» почали розуміти текст, фрагменти якого наділені певною системою виявлених зв'язків з іншими текстами і пропонують реципієнту різноманітні «шляхи» прочитання. У. Еко дає таке визначення гіпертексту: «Гіпертекст — багатовимірна сітка, в якій кожна точка або вузол самостійно пов'язується з будь-якою іншою точкою або вузлом» [11, 10]

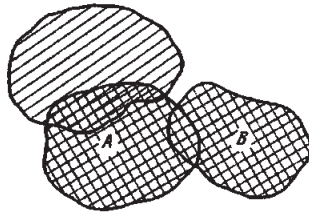


Рис. 4.

До окремої групи варто віднести інтермедіальність (міждисциплінарні зв'язки) — залучення до тексту фрагментів «текстів» інших видів мистецтва (музики, живопису, скульптури, архітектури, кінофільмів, листівок тощо), яке є нерідкісним явищем у літературі та мистецтві [4, 21].

Будь-яке літературне явище, в тому числі й інтертекстуальність, може розглядатися на основі теорії реляцій, яка є суттєвим доповненням до теорії множин. Теорія реляцій полягає в тому, що уможливорює доступ до найрізноманітніших баз даних. Перші системи керування базами даних з'явилися в 60-ті роки ХХ ст. і підтримували ієрархічну модель, в якій між записами існували стосунки попередник/наступник. Із часом були розроблені сітьові бази даних, в основу яких було закладено значно складнішу сітьову модель. Революційно новими вважають реляційні бази даних, які були розроблені 1970 р. на основі статті співробітника ІВМ доктора Е. Ф. Коддао. У них всю інформацію занесено до таблиць, рядки і стовпці яких відповідно називаються записами і полями. Ці таблиці отримали назви реляцій. Реляція (relation) — відношення, математичний термін із теорії множин, яку покладено в основу реляційної моделі даних, звідси й назва реляційна модель [4, 22].

Найбільш загальні способи конструювання реляційних моделей будуються за принципом шахової дошки, де множина стовпців, наприклад, позначається буквами a, b, \dots, h (зліва направо), і множина рядків від 1 до 8 (знизу вгору). Отже, кожна клітинка може бути однозначно задана двома символами: один — з множини $F = (a, b, \dots, h)$, інший — з множини $R = (1, 2, \dots, 8)$...

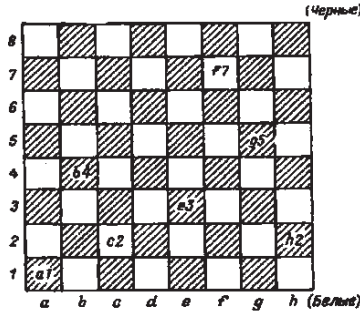


Рис. 5. [8, 217]

Записи в таблицях не повторюються. Їхня унікальність забезпечується первинним ключем, який утримує набір полів, що однозначно розпізнає запис. Таким чином можна розробити реляційні моделі, що характеризуватимуть найдрібніші деталі об'єкта, який цікавить дослідника, і розглядати його на певних зрізах, поступово деталізуючи, виокремлюючи і порівнюючи найцікавіші фрагменти. Тобто, користуючись запропонованою методологією, можна розписати в найдрібніших деталях і занести в реляційні таблиці всі найхарактерніші особливості творчого доробку будь-якого митця і порівняти його з іншими в тому ракурсі, який зацікавить дослідника [4, 23].

Наведемо, як приклад, зразки реляційних таблиць за творчістю І. Калинця, М. Руденка, І. Світличного та В. Стуса.

Таблиця 1

Екзистенційна та онтологічна парадигма

Філософсько-релігійні мотиви	Наукові алюзії	Онірчна інтер-текстуальність
І. Калинець		
«Елегія з вогнищем», «Верлібровий вирок», «Вода», «Елегія з гідронімами», «Кінець мандрівки», «Жінка неустанного милосердя», «В довгій лляній сорочці...»	«Елегія з яблуком», «Гра-вітація болю...», «Холодна злість урану...», цикл «Душі в дорозі»	«На завтра сніг. Чекай назавтра снігу...», «Так ми знаємося...», «Пропонування», збірка «Реалії», «Як висловити блудний сон...», [«Надії Світличній»],

Філософсько-релігійні мотиви	Наукові алузії	Онїрична інтер-текстуальність
<p>«Пропонування 5», «Скорохода», «Осудження», «Пропонування 9», «Для зачину», «Акафіст до Богородиці із Красова», «Кохання у семи барвах» «Італійське подвір'я. Поривання», «Золоті ворота. Легенда», «Безсмертя», «Мужній вірш», «Вода», «Вогонь Купала», «Молитва», «Підойма (Ianieula cuгореа)», «Дійство третє», «Ч. 3», «Ч. 115», «Ч. 117», «Тріолети й ритури-нелі», «Елегія з упімненням», «Карпат або поселська книжка», «Гуцульська молитва», «Наше небо вже в ясі...», «Звернення зі стін», «Кінець мандрівки», «Руки», «Пропонування 14», «Розмова з княжною», «Світогляд Святовита», «Тринадцять»</p>		<p>цикл «Душі в дорозі», «Прослався сон мій поза обрій...», «Під попелом ночі...»</p>
М. Руденко		
<p>«Вогнище», «Вода», «Діти рослин», поема «Хрест», «Кольорові скельця», «Між двома ерами», «Не вернутися мені на дороги старі...», «В лікарні», «Відповідь на звинувачення у бошоукацтві», «Ленін і Христос», «Геоцентризм», «Боги і люди», «Благання», «Зоря-полонянка», «Всі ми хворієм нині», «Безсмертя нації — у слові...», «Стало слово мое земним...», «Мое царювання», «Чому на мене впало стільки зла...», «Естафета», «Я вільний», «Не вірю міфотворцям різним». «Ранкова молитва», «Мрія про молитву»,</p>	<p>«Тіні», «З нічого світ творився, із нічого...» «Метафізична поема», «Споглядання хмар», «Загадка», «Хтось жорстокий, невидимий ребра розгорне...», «У зимовому лісі», «Заповітне», «Сон в'язня», «Нейтрино», «Поет і русалка», «У віхолі», «Ріка часу», «Є час глухий — такий безликий час...», «З долини, де часу воли ліниві...», «Будні Пегаса», «Година», «Ліс на шибці», «Відображення», «Чи ти здатний увечері Всесвіт обнять...»,</p>	<p>«Сни», «Сон біля криниці», «Пробудження серед ночі», «Пітьма», «Метафізична поема», «Напівмістична», «Граки відлітають», «Так часом хочеться зазнуть навіки...», «Чи наяву, чи уві сні...», «Ти, мамо, прийшла в сновидіння...», «Уже не сняться кольорові сні...», «Лежать між нами дев'ять літ...», «Л. Лук'яненкові», «Сідай, Тарасе, в нас єдина мати...», «Сон в'язня», «В Донецьку»,</p>

Філософсько-релігійні мотиви	Наукові алюзії	Онirична інтертекстуальність
«Від самоти старіємо до-часно...», «Тюремна ніч для віршів та поем»	«Однаковість, мов у склянім намисті...», «Я по тойбічне легко уявляю...», «Людський слід», «Помру — і нерозгаданим лишиється...», «Між двома ерами», «Світобудова», «Із космосу», «В природі наші виміри відсутні...», «Кавун», «Діалектика»	«Сон і реальність», «Напівсон», «Якшо душа ніколи не вмирає...», «Сни-II», «Читав увечері: сто тисяч літ тому...», «Незнайомі міста мені сняться щоночі», «Моє віршуння», «Сон про викрадену Істину», «Безсонні ночі»
I. Світличний		
«Супермен (Монолог Мефістофеля)», «Шмон», «Ю. Гагаріну», «Молитва посполитих», «Добре», «Парнас», «В. Захарченкові»	«Архімед»	«Відбій», «Свобода сну»
В. Стус		
«За читанням Ясунарі Кавабати» «Не можу я без посмішки Івана...», «Крізь сотні сумнівів іду до тебе...», «Ти десь живеш на призабутім березі...», «Ніч хай буде тьмяніша за темну...», «Зі спеки, зі страшної суші, з тверді...», «Пахнуть кульбаби золоті меди...», «Нема кайданів, щоб твій дух здушили...», «І навалились дні...», «І не розмірз. І не відтерпнув. Ні», «Потоки», «За що ти судиш цілий світ...», «Шлях грішного до раю», «Опускаюсь — ніби піднімаюсь», «Цей світ безгубий і безокий», «І явився він перед Господні очі...», «Баркаси. Плавні. При межі...», «Куди мене ти, слово, завело?», «Горить гора», «Ну, що ж, брахіцефале...», «Були мої моління всує»,	«Еволюція поета», «Рінь», «Тридцять сьомий — неначе жарт», «Земле рідна!», «Уже Софія відструменіла...», «Сто плах перейди, серцеокий...», «Весь обшир мій — чотири на чотири», «Мій навіжений Боже...», «На однакові квадрати поділили білий світ», «Цупких не роздереш обійм...», «Ступаю амфіладами погіб...», «Наслання — от і вже!», «Світло — то час...», «О як тебе збавляє гріх!»	«За мною Київ тягнеться у снах...», «Ласкавий снівся сон», «Водно кохана і її прамати...», «На Колими запахло чебрецем...», «Наснилося, з розлуки наверзлося...», «У цій тюрмі, у цій страшній тюрмі...», «Божевіллям прихистись од люті...», «Пірнай у сон — і забуттям окрийся...», «Мені наснилась мати у сльозах...», «Крізь шибиди таплакані...», «Ти десь живеш на призабутім березі...», «І сниться сто твоїх подоб...», «Мене вже й друзі одцурались...», «Наснилась, мов сонце — жовтава і біла...»,

Філософсько-релігійні мотиви	Наукові алюзії	Онірична інтертекстуальність
<p>«Зринув дощ — і серце захмеліло...», «Дажь нам, Боже, днесь!», «О Боже, тиші дай!», «Боже, не лігости — люгости...», «Мій навіжений Боже...», «Господи, Господи, не поминай...», «Господи, гніву пречистого...», «Звелася длань Господня», «Пощо мені життя суремного тривоги...», «Немає Господа на цій землі...», «Тільки тобою білий святиться світ...», «Возвелич мене, мамо», «Ти, наче Богородиця...», «Зелена, блакитна, прозора дзвіниця...», «О, Боже мій! Така мені печаль...», «Уже Софія відструменіла», «Дякую, Господи, — чверть перейшла...», «Вождів до біса на землі», «Дивлось на тебе — і не пізнаю...», «Сосна із ночі впливля, як шогла...», «Коли ж ти виростеш, мале?», «Будуй корабель, бо усохла ріка...», «Сто чорних псів прогавкало», «Таємниця білого паперу!», «Перевиховання»</p>		<p>«Ти тут. Ти тут. Геть біла, як свіча...», «На забудь — дружини», «Рясним букетом білого бузку...», «Усміхнися, добровуший, і обмовся», «Колимське зілля в мене на столі...», «Заходить чорне сонце дня...», «Наснилося, що я на тім дворі...», «Сни складено у стоси», «Наснилися мені мої кохані...», «І ось він, сон — вистун лихої правди...», «Де сон, де сни, де тисячі синів...», «Гойдається вчора зламана віть...», «Був віщий сон: немов на катафалку...», «Коли в мій сон заходить Україна...», «Давнього дня сновидіння забуті...», «Цей шлях — до себе. Втрачена земля...», «Коли ти нишком в мій крадешся сон...», «Оце моє видіння всіх ночей», «І герметичну виснив я труну...», «Мертвий сон галактик...»</p>

У таблиці 1 репрезентовано твори І. Калинця, М. Руденка, І. Світличного та В. Стуса, що торкаються екзистенційної та онтологічної тематики й проблематики. Більш детально один з її фрагментів (біблійно-християнську проблематику) репрезентуємо в таблиці 1-А.

Біблійно-християнська проблематика

Біблійний сюжетно-образний матеріал	Жанр молитви	Біблеїзми
І. Калинець		
<p>«Елегія з вогнищем», «Вода», «Елегія з гідронімами», «Кінець мандрівки», «Жінка неустанного милосердя», «В довгій лляній сорочці...», «Пропонування 5», «Сковорода», «Осудження», «Пропонування 9», «Для зачину», «Акафіст до Богородиці із Красова», «Чорне», «Верлібровий вирок», «Італійське подвір'я. Поривання», «Золоті ворота. Легенда», «Безсмертя», «М. Березовський. Концерт. Соль мінор. 1766», «Калиновий герб»</p>	<p>«Мужній вірш», «Вода», «Вогонь Купала», «Молитва», «Підойма (Iapieula sigorea)», «Дійство третє», «Ч. 3», «Ч. 115», «Ч. 117», «Тріолети й ритурунелі», «Елегія з упімненням», «Карпат або поселська книжка», «Гуцульська молитва», «Акафіст до богородиці із Красова», «Наше небо вже в ясі...», «Пропонування 2», «Пропонування 3», «Ніч без ніжності», «Золота просіка»</p>	<p>«Звернення зі стін», «Кінець мандрівки», «Страсть перша», «Додатки до біографії», «Руки», «Пропонування 14», «Розмова з княжною», «Жінка неустанного милосердя», «Тринадцять», «Світогляд Святовита»</p>
М. Руденко		
<p>«Вогнище», «Вода», «Діти рослин», поема «Хрест», «Кольорові скельця», «Між двома ерами», «Не вернутись мені на дороги старі...», «В лікарні», «Відповідь на звинувачення у богошукацтві», «Ленін і Христос», «Геоцентризм», «Боги і люди», «Благання», «Зоря-полонянка», «Всі ми хворієм нині», «Безсмертя нації — у слові...», «Стало слово моє земним...», «Моє царювання», «Чому на мене впало стільки зла...», «Естафета», поема «Я вільний», «Не вірю міфотворцям різним»</p>	<p>«Ранкова молитва», «Мрія про молитву», «Тюремна ніч для віршів та поем»</p>	<p>«Моє царювання», «Від самоти старіємо дочасно...»</p>
І. Свігличний		
<p>«Глина», «Безбожні сонети», «Добре», «Шмон», «Парнас», «Супермен (Монолог Мефістофеля)»</p>	<p>«Молитва посполитих»</p>	<p>«В. Захарченкові», «Ю. Гагаріну»</p>

Біблійний сюжетно-образний матеріал	Жанр молитви	Біблеїзми
В. Стус		
<p>«Не могу я без посмішки Івана...», «Крізь сотні сумнівів іду до тебе...», «За читанням Ясунарі Кавабати», «Дні ширі, нелукаві, озер ясна габа...», «Ти десь живеш на призабутім березі...», «Ніч хай буде тьмяніша за темну...», «Зі спеки, зі страшною суші, з тверді...», «Пахтять кульбаби золоті меди...», «Нема кайданів, щоб твій дух здушили...», «І навалились дні...», «І не розмерз. І не відтерпнув. Ні», «Потоки», «За що ти судиш цілий світ...», «Шлях грішного до раю», «Опускаюсь — ніби піднімаюсь», «Цей світ безгубий і безокий», «І явився він перед Господні очі...», «Баркаси. Плавні. При межі...», «Куди мене ти, слово, завело?», «Горить гора», «Ну, що ж, брахіцефале...», «Були мої моління все», «Зринув дощ — і серце захмеліло...»</p>	<p>«Даждь нам, Боже, днесь!», «О Боже, тиші дай!», «Боже, не лігості — лютості...», «Мій навіжений Боже...», «Господи, Господи, не поминай...», «Господи, гніву пречистого...», «Звелася длань Господня», «Пощо мені життя суремного тривоги...», «Немає Господа на цій землі.....», «Тільки тобою білий святиться світ...», «Возвелич мене, мамо», «Ти, наче Богородиця...», «Зелена, блакитна, прозора дзвіниця...», «О, Боже мій! Така мені печаль...», «Цілую в сні сумне твоє обличчя...», «Уже Софія відструменіла», «Отак і вікувати...», «Дякую, Господи, — чверть перейшла...»</p>	<p>«Вождів до біса на землі», «Дивлюсь на тебе — і не пізнаю...», «Сосна із ночі впливля, як шогла...», «Коли ж ти виростеш, мале?», «Будуй корабель, бо усохла ріка...», «Куди мене ти, слово, завело?», «Вся в жу-желиці, поросі, вугіллі...», «Сто чорних псів прогавкало», «Перевиховання», «З дитячих спогадів», «Отут зимуй, отут літуй...», «Життя — нема», «Кучериться шпориш — і пахне деревій», «Таємниця білого паперу!»</p>

У таблиці 1-А репрезентовано найзагальніші характерні риси лірики І. Калинця, М. Руденка, І. Світличного та В. Стуса, що торкаються біблійно-християнської тематики і проблематики. У таблиці 1-Б подано фрагмент більш детальної розробки деяких її особливостей (різновиди молитовної лірики).

Особливості молитовної лірики

Молитва-прохання	Молитва-замовляння (заклинання)	Молитва-возвеличення	Ставлення до молитовного процесу
І. Калинець			
«Тріолети й ритурнелі», «Елегія з упімненням», «Карпат або поселська книжка», «Молитва», «Гуцульська молитва», «Пропонування 2», «Пропонування 3», «Ніч без ніжності», «Золота просіка»	«Мужній вірш», «Вода», «Вогонь Купала», «Підойма (Ianieula sigorea)», «Дійство третє», «Ч. 3», «Ч. 115», «Ч. 117», «Акафіст до богородиці із Красова»	«Наше небо вже в ясі...»	
М. Руденко			
		«Ранкова молитва»	«Мрія про молитву», «Тюремна ніч для віршів та поем»
І. Світличний			
			«Молитва посполитих»
В. Стус			
«Даждь нам, Боже, днесь!», «О Боже, тиші дай!», «Боже, не літості — люгості...», «Мій навіжений Боже...», «Господи, Господи, не поминай...», «Господи, гніву пречистого...», «Звелася длань Господня», «Пошо мені життя суремного тривоги...», «Немає Господа на цій землі...», «Возвелич мене, мамо», «О, Боже мій! Така мені печаль...», «Цілую в сні сумне твоє обличчя...», «Отак і вікувати...», «Дякую, Господи, — чверть перейшла...», «Уже Софія відструменіла»		«Тільки тобою білий святиться світ...», «Ти, наче Богородиця...», «Зелена, блакитна, прозора дзвіниця...»	«Гаряча ложка юшки — як молитва...», «Тато молисья Богу»

За наведеними зразками можна простежити особливості молитовного дискурсу в поезії кожного з дисидентів, точки зіткнення, розходження, найхарактерніші риси тощо. Так, за даною реляційною таблицею (таблиця 1-Б) можна зробити висновок, що найбільше представлені у творчості дисидентів молитви-заклинання (І. Калинець) та молитви-прохання (І. Калинець, В. Стус). Однією з найхарактерніших рис дисидентської молитовної лірики є та, що молитов-возвеличення небагато в їхній інтертекстуальній практиці, оскільки умови життя тогочасного суспільства та життєві умови самих дисидентів не спонукали до замилювання та возвеличення, а детермінували дещо інший шлях спілкування з Творцем.

За такою ж системою можна розглянути інтертекстуальні зразки, що стосуються фольклорних творів, заангажованих поетами у їхній ліриці, чи стилізацій їхніх творів під фольклор.

Таблиця 2

Фольклорна інтертекстуальна практика

Пісенні алузії	Казка та її елементи	Крилаті ви- слови	Примовки	Небилиці та побре- хні
І. Калинець				
«1. Веснівка», «2. Гагілка», «3. Купальська», «5. Обжинкова 1», «6. Обжинкова 2», «Дві пісеньки про Синє», «Коструб», «9. Колядка», «Новорічна листівка», [«Шедрівка»], «Ч. 225», «Ч. 151», «Колискова» «На листівці — ангел зі свічками»	«Місяцівна», «Вітрова донька», «Морозенко», «Мак», «Ч. 126–128», «Сопілка», «На листівці — Лев і Ягня. Назарчикові», «Блискавка», «Веселка», «Чимерник», «Львівська», «Казочка про Росаву, Кришталеву гору і Тернову дудку»,	«Затаєне ім'я торкнув, як тятиву...», «Срібними ланцюжками...», «Золотий прапор тілі...», «Обжинкова 1», «Пізнання», «Перший», «Відчинення вертепу», «Пропонування 9», «Де знайти...», «Не розкусити золотого горішка...», «Страждання»,	«Калиновий герб», «На листівці — Гуменюк. Півники», «Сонце», [«Купайло»], [«Дош»], «Хрещатик», «Рось», «Либідь», «Примовлянки-колисанки», «Примовлянки-умиванки», «Примовлянки до сніданку», «Тріолети й ритурнелі», «Примовлянки-гопанки», «Теляківки»	«Різдвяне алогійне», «Зневіра», «Квіти і села»

Пісенні алюзії	Казка та її елементи	Крилаті ви- слови	Примовки	Небилиці та побре- ньки
«Колискова для Роксоляни», «На листівці — Дега. Голубі танцівниці. Пісенька», «Пісеньки для пташки», «Прошаючись»	«Казки зі Львова»	«Тринад- цять алогій», «Віконце, люба...», «Вірш з датою», «Чер- вень», «Навіть сонцeve...», «Осмысле- ння зачину», «Осмыслення хроніки»		
М. Руденко				
«Пісенька яблуні»	«Мій пегас», «Майже казка», «Забути вас, нікчемні, все забути...», «Рятівник», «Сон про викрадену Істину» «Казка»	«Без каяття», «У віхолі», «Цунамі», «Новорічне», «Що ти, серце, хочеш...», «Пробудження серед ночі», «Пліч-о-пліч сплю з колиш- нім поліца- ем...», «Чомуś життя здається грою...», «Сльоза Хіро- сіми», «Ліра», «Шукання тиші», «Содом»		
І. Світличний				
«Н. Світлич- ний (Лебедина пісня)»	«Побре- хеньки для Яремки»	«Відбій», «Quod licet jovi, non licet bovi», «Язик», «В ситім тілі — ситий дух...», «Свобода сну», «Л. Світлич- ний», «Ю. Га- гаріну», «Месії», «Мефі- сто-Фауст»,		«Безкінеч- ник», «Я їм про Хому, а вони про Ярему»

Пісенні алюзії	Казка та її елементи	Крилаті ви- слови	Примовки	Небилиці та побре- ньки
		«Посполиті», «Архімед», «Рильські октави», «Не доходять ненаписані листи», «Цве- таєво»		
В. Стус				
«Горить сосна — од низу до гори», «Думок червоні фонтани...», «Два вогні горять, з вітром гомонять...», «Бентежніс- тю вивищена до неба...», «Гей чужа- чужаниця...», «Ой не жаль мені...», «Ой, коли б то та не скраю прір- ви...», «Пісня (Дорога дороги стримить, ніби меч...)», «Пісня (На троян- дах бриняць бруньки...», «У порожній кімнаті...», «Мій соколе, на кого мене ти полишив...», «За літописом Самовидця», «Шаблюкою вороно- ваною...», «Гасав нетяга на коні...»,	«Яворова сім'я», «Була я деревом живим...», «Три дороги довкруги...», «Четвер- тий рік все сниться сон...», «Три людожери — три надії...», «Отож мені наснилася вода...», «Два вогні горять, з вітром гомо- нять...», «Заляв вечірні шиби смерк», «Збудився рано синій- синій птах...», «Немов вог- ненні кільця леопард...», «Горить гора. Горить і ліс, і небо...», «Немов жар- птиця предко- вічних вір...», «Пильну страсну стезю страждань...»,	«Йдуть три ци- ганки розцяць- ковані...», «Сто плах перейди, серцеокий...», «Усміхнися, добровусий, і обмовся...», «Від лірики до епосу...», «За- ходить старість крадькома...», «М'яко ви- стелив іній...», «Перед тобою незбагнен- ний світ...», «Костомаров у Саратові», «Присмеркові сутінки опа- ли...», «Куди мене ти, слово, завело?», «Наді мною сине віко неба...», «Довкола мене цвинтар душ...», «То пантофлі?», «Друзі на тебе чекають? То нічого», «Не заворожиш світ очима»,		

Пісенні алюзії	Казка та її елементи	Крилаті вислови	Примовки	Небилиці та побрехеньки
<p>«Сиджу надвечір — при багатті...», «Хапав повітря, як вітряк...», «Спішать додому козаки...», «Пісня конфедератів», «Наладую рюкзак і подамся до лісу...», «Пісенька для В.», «Тільки тобою білий святиться світ...»</p>	<p>«Щось сталося мені — геть облягло знесилля...», «Коріння струхлявіло і душа...», «Медитація», «Усе, мов сон, пробігло — й знебуло», «Молочною рікою довго плив...», «Аж ось і я: заліз на сьоме небо...»</p>	<p>«Кому жити, а кому — геть жити», «Вожнів до біса на землі», «Отака мені рахуба...», «Присмеркові сутінки опали...», «О паморозь моя!», «Це ви, ви...», «Вся сцена полетіла шкереберть...», «Утрачені останні сподівання», «Високі думи відійшли, як грози...», «Опускаюсь — ніби піднімаюсь», «Пісня конфедератів», «Відчув себе — й досить», «Не можу я без посмішки Івана...», «Кричіть, волайте, галасуйте...», «Високі думи відійшли, як грози...», «Я божеволію»</p>		

У таблиці 2 розгорнуто загальну реляційну модель, що стосується фольклорної інтертекстуальної практики поетів-дисидентів. На підставі цієї реляційної таблиці можна твердити, що небилиці, примовки (примовлянки), побрехеньки при-таманні лише творчості І. Калинця, різного виду побрехеньки та нісенітничі наявні в поезії І. Калинця та І. Світличного, але відсутні у М. Руденка та В. Стуса. Пісенну інтертекстуальну

творчість та крилаті вислови заангажовують всі з обговорюваних поетів. Детальніше опрацювання фольклорного інтертексту (пісенна інтертекстуальна практика) наведено у таблиці 2-А.

Таблиця 2-А

Пісенна інтертекстуальна практика

Обрядово-ритуальні пісні	Обрядово-побутові пісні	Козацькі пісні, думи, балади	Народні пісні та пісні-голосіння	Авторські пісні
І. Калинець				
«Ч. 225», «Ч. 151»	«1. Веснівка», «2. Гагілка», «3. Купальська», «5. Обжинкова 1», «Коструб», «9. Колядка», «Новорічна листівка», [«Щедрівка»], «Колискова»			«Дві пісеньки про Синє», «На листівці — Дега. Голубі танцівниці. Пісенька», «Пісеньки для пташки», «Прошаючись»
М. Руденко				
				«Пісенька яблуні»
І. Світличний				
				«Н. Світличний, (Лебедина пісня)»
В. Стус				
		«За літописом Самовидця», «Шаблюкою вороновою...», «Гасав нетяга на коні...», «Сиджу надвечір — при багатті...», «Хапав повітря, як вітряк...»,	«Горить сосна — од низу до гори», «Думок червоні фонтани...», «Два вогні горять, з вітром гомонять...», «Ой не жаль мені...», «Гей чужачужаниця...», «Ой, коли б то та не скраю прірви...», «Бентежністю вишнена до неба...»,	«Наладую рюкзак і подамся до лісу...», «Пісенька для В.», «Тільки тобою білий святиться світ...»

Обрядово-ритуальні пісні	Обрядово-побутові пісні	Козацькі пісні, думи, балади	Народні пісні та пісні-голосіння	Авторські пісні
		«Спішать додому козаки...», «Пісня конфедератів»	«Пісня (Дорога дороги стримить, ніби меч...», «Пісня (На трояндах бринять бруньки...», «У порожній кімнаті...», «Мій соколе, на кого мене ти полишив...»	

За допомогою реляційних таблиць можна опрацювати всі фрагменти творчості митців і зробити порівняльні спостереження в різноманітних аспектах. У даній статті лише наведено окремі приклади для розуміння принципу дії запропонованої методології.

Отже, проєкція теорії множин на літературні явища уможлиблює їхню систематизацію, типологію та класифікацію, зокрема явища інтертексту, розмежувавши його форми за певними характеристиками. Теорія реляцій дає змогу розглянути будь-яке явище, у тому числі й літературне, на певних зрізах та в різноманітних обраних дослідником ракурсах, а також уможлиблює його розгляд у найдрібніших деталях, у порівнянні (зіставленні чи протиставленні), виокремлюючи й деталізуючи найцікавіші фрагменти — сюжетні, образні, тематичні, мотиваційні тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Семиотика: Антологія / Вводная стаття Ю. Степанова; сост. Степанов. Ю., Пиаже Ж., Моррис Ч. — М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2001. — С. 36–37.
2. Біловус Л. І. Інтертекстуальність як модус новаторства (на матеріалі творчості І. Світличного та В. Стуса): Дис. ... канд. філ. наук: 10.01.01 / Біловус Л. І. — Тернопіль, 2003. — 171 с.
3. Будний В. В., Ільницький М. М. Порівняльне літературознавство: Підручник / В. В. Будний, М. М. Ільницький. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. — 430 с.

4. Віват Г. І. Лірика дисидентів в інтертекстуальному полі множинності: Монографія / Віват Г. І. — Одеса: ВМВ, 2010. — 368 с.
5. Современное зарубежное литературоведение (Страны Западной Европы и США): концепции, школы, термины: Энциклопедический справочник. — М.: Интрада — ИНИОН, 1996. — 319 с.
6. Жолковский А. К. Блуждающие сны: Из истории русского модернизма: Сб. ст. / А. К Жолковский. — М.: Сов. писатель, 1992.— 432 с.
7. Кораблёва Н. В. Интертекстуальность литературного произведения: Учебное пособие / Кораблева Н. В. — Донецк: Касиопея, 1999. — 28 с.
8. Кук Д., Бейз Г. Компьютерная математика / Д. Кук, Д. Бейз. — М.: Наука. Гл. ред. физ.-мат. лит., 1990. — 384 с.
9. Тынянов Ю. Н. Поэтика. История литературы. Кино / Ю. Н. Тынянов. — М., 1977. — 474 с.
10. Тороп П. Достоевский: история и идеология / Тороп П. — Тарту: Tartu University Press, 1997. — 170 с.
11. Фатеева Н. А. Контрапункт интертекстуальности, или Интертекст в мире текстов / Н. А. Фатеева. — М.: Агар, 2000. — 280 с.
12. Фоменко И. В. Введение в практическую поэтику: Учебное пособие / И. В. Фоменко. — Тверь: Твер. гос. ун-т, 2003. — 151 с.
13. Цыпкин А. Г. Элементы теории множеств / А. Г. Цыпкин // Справочник по математике для средних учебн. завед. 3-е изд. — М.: Наука. Гл. ред. физ.-мат. лит., 1984. — С. 13–17.
14. Ямпольский М. Память Тиресия: Интертекстуальность и кинематограф / Ямпольский М. — М.: РИК «Культура», 1993. — 464 с.